

Sygn. akt I ACa 631/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 grudnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Bogdan Radomski
Sędzia:	SA Jerzy Nawrocki (spr.)
Sędzia:	SO del. do SA Magdalena Kuczyńska
Protokolant	sekr. sądowy Maciej Mazuryk

po rozpoznaniu w dniu 23 grudnia 2014 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa K. P. i W. P.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą

w W.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 12 czerwca 2014 r. sygn. akt I C 680/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej

z siedzibą w W. na rzecz W. P. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych i na rzecz K. P. kwotę 1800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt. I ACa 631/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach po rozpoznaniu sprawy z powództwa K. P. i W. P. przeciwko (...) S.A z siedzibą w W. zasądził od pozwanego na rzecz W. P. kwotę 60.000 zł, a na rzecz K. P. kwotę 36.000 zł, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 września 2013 r. do dnia zapłaty; w pozostałej części dalej idące powództwa oddalił. Ponadto zasądził od pozwanego na rzecz W. P. kwotę 1808,50 zł, a na rzecz K. P. kwotę 1.208,50 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu i nakazał pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 4.170,50 zł tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 02 grudnia 2000 r w miejscowości T. miał miejsce wypadek drogowy, w wyniku którego M. P. doznał ciężkich obrażeń ciała, skutkujących jego śmiercią. Sprawcą tego wypadku był M. G., który został uznany za winnego tego, że umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że będąc w stanie po użyciu alkoholu (0,39 promila) oraz nie posiadając uprawnień kierował samochodem osobowym, rozwijając na prostym odcinku drogi nadmierną prędkość, w następstwie czego stracił panowanie nad pojazdem i uderzył w przydrożne drzewo. M. P. był pasażerem pojazdu, którym kierował M. G.. Wspólnie spożywali alkohol przed jazdą samochodem i wspólnie spożywali alkohol w trakcie jazdy samochodem. M. P. wiedział, że decyduje się na jazdę samochodem z osobą, która spożywała alkohol. Postanowieniem z dnia 31 lipca 2001 r Sąd Rejonowy w B. zastosował wobec sprawcy wypadku M. G. środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora sądowego.

Sąd Okręgowy wskazał, że pojazd, którym poruszał się sprawca wypadku posiadał ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej w pozwanym zakładzie ubezpieczeniowym.

W dacie śmierci M. P. miał 15 lat, mieszkał razem ze swoją matką W. P. i bratem K.. Ojciec M. P. zmarł w 1997 r. Matka z synami była bardzo związana emocjonalnie, wspólnie prowadzili gospodarstwo domowe. Córka powódki, a przyrodnia siostra zmarłego zamieszkiwała oddzielnie, miała własną rodzinę.

Syn M. P. pomagał matce w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Powódka prowadziła hodowlę świń w ilości ok. 10 sztuk, miała też 6 krów. Gospodarstwo rolne powódki miało powierzchnie ok. 11 ha. W przyszłości to M. P. miał pozostać w tym gospodarstwie i je prowadzić. Z uwagi niewielką różnicę wieku [1 rok] bracia byli ze sobą bardzo związani, spędzali ze sobą dużo czasu. Wspólnie starali się pomagać matce w prowadzeniu gospodarstwa rolnego.

Sąd Okręgowy wskazał, że śmierć M. P. była wstrząsem dla jego najbliższych. Ich sytuacja życiowa po jego śmierci uległa zmianie. Powodowie poradzili sobie samodzielnie z trudnymi emocjami po jego śmierci M..

Pogorszeniu uległa ich sytuacja życiowa. Powódka nie była w stanie samodzielnie z młodszym synem prowadzić gospodarstwa rolnego w takim zakresie jak w wcześniej. Oddała część gospodarstwa w dzierżawę, zlikwidowała większość hodowli. Obecnie powódka jest już na emeryturze.

K. P. założył swoją rodzinę, pracuje zawodowo. Do chwili obecnej pamięć o zmarłym M. P. jest dla nich bardzo ważna. Najtrudniejsze chwile przeżywają w święta oraz uroczystości rodzinne.

Wypadek drogowy, w którym zginął M. P. miał miejsce kilkaset metrów od domu powodów, co ma dodatkowy wpływ na emocje powodów, związane ze śmiercią ich syna i brata. (odpis skrócony aktu zgonu k. 10, zeznania świadków złożone podczas rozprawy w dniu 10 grudnia 2013 r: P. B., H. H. wyjaśnienia powodów W. P. i K. P. złożone podczas rozprawy w dniu 10 grudnia 2013 r oraz w dniu 12 czerwca 2013 r)

Powodowie wniesli o zasądzenie na ich rzecz zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę z tytułu naruszenia dóbr osobistych spowodowanych śmiercią syna i brata.

Sąd Okręgowy wskazał, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków jej rodziny i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c w zw. z art. 24 k.c.

Odpowiedzialność ubezpieczyciela wynika z treści art. 822 § 1 k.c., zgodnie z którym jest zobowiązany do zapłacenia odszkodowania za szkody wyrządzone osobom trzecim, wobec których odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczający albo ubezpieczony. W tej sprawie odpowiedzialność sprawcy wypadku wobec powodów została wykazana wcześniej i nie budziła wątpliwości stron w toku niniejszego procesu. Również § 10 rozporządzenia Ministra Finansów_@POCZ@_ z dnia 24 marca 2000 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów wskazuje, iż z ubezpieczenia OC przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem są zobowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, której następstwem jest śmierć, uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia bądź też utrata, zniszczenie lub uszkodzenie mienia. Rozporządzenie to

obowiązywało w dacie wypadku, utraciło moc dnia 1 stycznia 2004 r. w związku z art. 256 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej. W ocenie Sądu przepis ten nie wyłącza odpowiedzialności strony pozwanej jako ubezpieczyciela w przedmiotowej sprawie. Kierujący pojazdem jest bowiem zobowiązany do naprawienia szkody jaką wyrządził powodom doprowadzając do śmierci ich syna i brata. Dotyczy to także szkody niematerialnej, bez względu na podstawę prawną dochodzonego roszczenia.

Sąd Okręgowy wskazał, że rodzina powodów była rodziną, w której więzy emocjonalne były bardzo silne. Po śmierci męża i ojca powodów w 1997r. jej członkowie zintegrowali się, podzielili obowiązki, stawiali sobie cele. Powódka wraz z synami prowadziła gospodarstwo rolne, dzieci uczyły się, nie przysparzały problemów, synowie utrzymywali ze sobą bliskie, przyjacielskie relacje.

Śmierć M. P. była nieoczekiwanym traumatycznym zdarzeniem, z którym każde z powodów musiało się zmierzyć. Dla powodów była to już kolejna śmierć osoby najbliższej po śmierci ojca i męża w 1997 r. Po śmierci M. P. powodowie musieli poradzić sobie nie tylko z trudnymi emocjami, przykrymi uczuciami, ale również z zadaniami, które wcześniej wykonywał M. P. w gospodarstwie rolnym. Ostatecznie powodowie nie podołali prowadzeniu tego gospodarstwa, co doprowadziło do jego dzierżawy i zaprzestania działalności rolniczej.

Powódka z pomocą rodziny przepracowała traumę po śmierci. Realistycznie oceniała swoje możliwości co do dalszego prowadzenia gospodarstwa rolnego, zajęła się domem i drugim z synów. Obecnie powódka prawidłowo funkcjonuje w podjętych rolach społecznych. Śmierć syna spowodowała u powódki W. P. wystąpienie typowej reakcji żałoby.

Sąd Okręgowy podniósł, że u powoda K. P. tragiczna śmierć brata nie doprowadziła do zmiany jego usposobienia, nie doszło do trwałego rozstroju zdrowia. Powód kontynuował z powodzeniem naukę, stawiał sobie cele, bez trudności funkcjonował w nowym środowisku szkolnym. Pomagał matce, wywiązywał się z obowiązków. Obecnie powód jest w stabilnym, udanym związku uczuciowym, ma syna, którego wychowuje. Uzyskał wykształcenie średnie, pracuje zawodowo. Powód wykazuje bardzo dobrą adaptację do warunków życia, w których funkcjonuje i realizuje kolejne ważne role życiowe. Śmierć brata spowodowała u powoda K. P. wystąpienie typowej reakcji żałoby.

W ocenie Sądu Okręgowego żądane przez powodów kwoty tytułem zadośćuczynienia były zawyżone. Jak wynika z opinii psychologicznej śmierć M. P. nie wywołała u powodów daleko idących konsekwencji w ich życiu osobistym, rodzinnym. Nie miała wpływu na ich zdrowie psychiczne i fizyczne. Powodowie dobrze funkcjonują w przyjętych rolach społecznych. Poza tym od śmierci M. P. upłynęło już 14 lat. Emocje wyciszyły się, pozostała serdeczna pamięć o zmarłym. Jak wynika z opinii psychologicznej okres żałoby powodów nie przekroczył zwyczajowego roku czasu.

Ustalając wysokość należnego powodom zadośćuczynienia Sąd Okręgowy miał na uwadze także treść rozstrzygnięcia wydanego w sprawie IC (...)tut. Sądu, a dotyczącego zadośćuczynienia za krzywdę rodziców drugiego ze zmarłych uczestników wypadku, po śmierci ich syna.

Sąd nie znalazł podstaw do różnicowania sytuacji rodziców chłopców, którzy zginęli w tym samym wypadku drogowym.

Sąd Okręgowy uznał przyczynienie się M. P. do skutków wypadku, godząc się na jazdę samochodem z kierowcą, z którym wcześniej spożywał alkohol i który nie miał uprawnień do prowadzenia pojazdu. Wprawdzie w chwili wypadku M. P. miał tylko 15 lat, jednak jest to wiek, który pozwala na zrozumienie zagrożenia jakie może spowodować jazda z kierowcą, który spożywał alkohol i nie posiada uprawnień do kierowania tym pojazdem. Mając na uwadze powyższe Sąd uznał, iż uzasadnionym jest przyjęcie 30% stopnia przyczynienia się pokrzywdzonego M. P. do skutków tego wypadku.

Uwzględniając powyższe okoliczności Sąd uznał, iż adekwatną kwotą do rozmiarów odniesionej przez W. P. krzywdy spowodowanej zerwaniem więzi emocjonalnych pomiędzy nią a zmarłym M. P. będzie kwota 60.000 zł. Kwota ta uwzględnia 30% stopień przyczynienia się pokrzywdzonego M. P. do rozmiarów szkody, a także wszystkie pozostałe

okoliczności istotne dla niniejszej sprawy takie jak upływ czasu od chwili śmierci syna powódki oraz rozmiar cierpień powódki po stracie syna.

Natomiast w przypadku K. P. kwotę zadośćuczynienia ustalił w wysokości 36.000 zł. Kwota ta uwzględnia 30% stopień przyczynienia się pokrzywdzonego M. P. do rozmiarów szkody, a także wszystkie pozostałe okoliczności istotne dla niniejszej sprawy takie jak upływ czasu od chwili śmierci brata powoda oraz rozmiar cierpień powoda po stracie syna.

Sąd Okręgowy zasądził odsetki ustawowe od uwzględnionych kwot od dnia następującego po upływie 30 dni od daty doręczenia pozwu stronie pozwanej iż ubezpieczyciel wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni, licząc od dnia otrzymania zawiadomienia o wypadku. Sąd Okręgowy wskazał, iż nie zachodziły żadne szczególne okoliczności, które uzasadniałyby przyjęcie dłuższego terminu uzasadniającego likwidację szkody niemajątkowej powodów.

Sąd nie uwzględnił podnoszonego w sprawie zarzutu przedawnienia roszczenia powodów. W dniu 10 sierpnia 2007 r wszedł w życie przepis art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r o zmianie ustawy kodeks cywilny, zgodnie z którym do roszczeń, o których mowa w art. 1 tej ustawy powstałych przed dniem wejścia jej w życie, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nie przedawnionych stosuje się przepisy art. 442 (1) k.c. przewidujące 20 letni okres przedawnienia w przypadku przestępstwa. Niewątpliwie w tej sprawie roszczenie powodów wynika z przestępstwa i w dacie wejścia przepisu w życie nie było przedawnione. Tym samym nie można uznać, aby roszczenie powodów uległo przedawnieniu.

Sąd rozdzielił pomiędzy stronami koszty procesu, na które złożyły się koszty zastępstwa procesowego stosownie do wysokości uwzględnionych roszczeń powodów. Jednocześnie Sąd obciążył pozwanego zakład ubezpieczeń obowiązkiem zapłaty na rzecz Skarbu Państwa części nieuiszczonych kosztów sądowych w tej sprawie w postaci opłat od pozwu oraz kosztów opinii biegłego psychologa stosownie do wysokości uwzględnionego powództwa.

Apelację od tego wyroku złożył pozwany zaskarżając go w całości. Apelujący zarzucił Sądowi pierwszej instancji naruszenie prawa materialnego, w szczególności:

a) art. 448 k.c w zw. Z art. 23 i 24 k.c, przez ustalenie, że wskutek śmierci M. P. do naruszenia dóbr osobistych powodów w postaci prawa życia w rodzinie, które uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia;

b) art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych i ustalenia, że naruszenie dóbr osobistych mieści się w katalogu następstw szkody wyrządzonej w związku z ruchem pojazdów mechanicznych wymienionych w tym przepisie,

c) art. 448 § 1 k.c przez rażące zawyżenie zasądzonych na rzecz powodów zadośćuczynienia;

d) art. 362 k.c przez ustalenie zbyt niskiego stopnia przyczynienia się M. P. do szkody;

2. zarzut naruszenia prawa procesowego, w szczególności naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na treść orzeczenia, tj.:

a) art. 233 § 1 k.p.c w związku z art. 227 k.p.c poprzez niewłaściwą ocenę materiału dowodowego i sprzeczność ustaleń faktycznych z materiałem dowodowym zebrany w sprawie, w szczególności z opinii biegłego psychologa oraz zeznań świadków i powodów, co do intensywności krzywdy powodów obecnie, co skutkowało zasądzeniem rażąco zawyżonego zadośćuczynienia i odszkodowania;

b) art. 328 § 1 k.p.c polegające na braku wskazania w uzasadnieniu wyroku kwoty, o jaką sąd obniżył zadośćuczynienie z powodu przyczynienia.

W odpowiedzi na apelację powodowie reprezentowani przez fachowego pełnomocnika wnieśli o oddalenie apelacji w całości oraz zasądzenie od pozwanej spółki na rzecz każdego z powodów kosztów zastępstwa adwokackiego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego, jako niezasadna podlega oddaleniu.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów prawa procesowego wskazać należy, że z uzasadnienia zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc wynika, że pozwany kwestionuje wysokość ustalonej kwoty zadośćuczynienia, a nie ustalone przez Sąd Okręgowy okoliczności faktyczne. Pozwany twierdzi, że w okolicznościach niniejszej sprawy przyznana kwota zadośćuczynienia pieniężnego jest rażąco zawyżona. Podważa zatem ocenę Sądu pierwszej instancji co do adekwatności zasądzonej kwoty. Tymczasem ustalenie odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia pieniężnego jest wynikiem stosowania przez Sąd orzekający prawa materialnego – poprzez wykładnię i zastosowanie w ustalonych okolicznościach sprawy art. 448kc, a nie przepisów prawa procesowego. W związku z tym zarzut sformułowany w pkt 2.a. apelacji należy oceniać jako uzupełnienie zarzutu naruszenia prawa materialnego podniesionego w pkt. 1.c apelacji.

Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje za własne ustalenia Sądu Okręgowego dotyczące okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd pierwszej instancji nie pominął żadnych okoliczności istotnych, które miały znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Zarówno ustalenie odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia pieniężnego jak i ustalenie stopnia przyczynienia poszkodowanego do powstałej szkody odnoszą się do prawa materialnego i stanowią wynik jego zastosowania w oparciu o dokonane ustalenia, będąc wyrazem ich oceny przez Sąd. Z tego więc względu Sąd Okręgowy nie dopuścił się naruszenia art. 233 § 1 kpc.

Zarzuty naruszenia prawa materialnego nie są nieuzasadnione.

W tym zakresie Sąd Apelacyjny w całości podziela ocenę dokonaną przez Sąd Okręgowy w oparciu o ukształtowane i wskazane w uzasadnieniu Sądu Okręgowego orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych.

W świetle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie ma wątpliwości co do dopuszczalności przyznania na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. najbliższemu członkowi rodziny zmarłego zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego, jakim jest relacja ze zmarłym, także wtedy, gdy śmierć powstała w skutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju, który nastąpił przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC 2010/C/91 a także uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, Biul. SN 2010, nr 10, s. 11 oraz z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSP 2012, Nr 4, poz. 32). Z tych względów Sąd Apelacyjny uznaje za uzasadnione co do zasady roszczenie powodów oparte na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc

Za nieskuteczną należy również uznać próbę podważenia oceny Sądu dotyczącą wysokości zadośćuczynienia pieniężnego i stopnia przyczynienia M. P. do wypadku.

Nie są uzasadnione twierdzenia skarżącego, że podważają ocenę stanu faktycznego dokonaną przez Sąd dwie okoliczności - fakt spożywania alkoholu bezpośrednio przed wypadkiem i wspólna jazda samochodem z nietrzeźwymi kolegami nie mającymi uprawnień do kierowania samochodem.

Przed wszystkim okoliczności te zostały uwzględnione przez Sąd przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia. Dokonana w sprawie ocena uwzględnia zarówno naganność zachowania, jak i młody wiek zmarłego. Przedstawiony Sądowi materiał dowodowy wskazuje, że zachowanie syna i brata powodów miało charakter jednorazowego wybryku, co z istoty nie pozwala podważyć oceny Sądu dotyczącej relacji osobisto – rodzinnych powodów i zmarłego. Przyjęty stopień przyczynienia jest adekwatny a jego wpływ na miarkowanie odszkodowania oceniony zgodnie z zasadami doświadczenia życiowego i logiki.

Przypomnieć należy, że ustalenie stopnia przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody jest warunkiem wstępnym i koniecznym, od którego w ogóle zależy rozważyć możliwość zmniejszenia odszkodowania. Jednakże jest to warunek niewystarczający, gdyż samo przyczynienie nie przesądza zmniejszenia obowiązku naprawienia szkody. Natomiast stopień przyczynienia nie jest bezpośrednim wyznacznikiem zakresu tego zmniejszenia (por. wyrok SN z dnia 29 października 2008 r., IV CSK 228/08, Lex 475287).

Przyjęty przez Sąd Okręgowy stopień przyczynienia się zmarłego do powstania szkody w wysokości 30 % był jedną z okoliczności uwzględnionych przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, czemu jednoznacznie Sąd dał wyraz w uzasadnieniu wyroku. W świetle przedstawionego wyżej stanowiska Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy nie był zobowiązany do matematycznego wyliczenia kwoty zadośćuczynienia. Klóciło by się to z istotą zadośćuczynienia, które jest formą naprawienia szkody niemajątkowej, a więc szkody "niewyliczalnej matematycznie". W konsekwencji nieracjonalny jest zarzut apelacji „nieokreślenia wartości przyczynienia”. Procentowe określenie przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody nie powoduje bowiem automatycznego obniżenia świadczenia o taki właśnie procent. Sąd może obniżyć świadczenie w mniejszym zakresie, niż to wynika z przyczynienia, a nawet może w ogóle świadczenia nie obniżać.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w okolicznościach niniejszej sprawy wystarczające było wskazanie sumy, którą Sąd Okręgowy uznał za odpowiednią, już po przyjęciu stopnia przyczynienia się zmarłego do powstania szkody i po dokonaniu kompleksowej oceny wpływu przyczynienia się na ustalenie ostatecznej wysokości zasądzonej kwoty.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny jako niezasadny uznał również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację pozwanego i na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 108 § 1 kpc oraz § 2 ust. 2, § 6 pkt 4 i 5 i § 13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów nie opłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu [Dz.U. 163, poz.1348] zasądził od pozwanego na rzecz powódki 2700zł i na rzecz powoda 1800zł tytułem kosztów procesu za drugą instancję.